

ágazat, amely az elmúlt 12 év alatt nem tudott új fejlődési pályára állni, egyetlen ágazatában sem tudott versenyképesen megújulni, és 600 ezer ember került létbizonytalanságba lényegében 3–4 év alatt, akiknek a helyzete azóta sem változott. Ezt elfogadhatónak ítélni csak nagyfokú cinizmussal lehet. Szóval nem igaz az, hogy volt 3–4 év bizonytalan átmeneti korszak, és ezt követte a konszolidációs szakasz. Az agrárgazdaság nem hatékonyság-, hanem ideológiaorientált átalakítása elmélyült válságos állapotot eredményezett, amelynek még napjainkban sincs vége. Ha ennek a könyvnek semmi más eredménye nem lenne, mint hogy emléket állítson azoknak az embereknek, akik az egészségük, sokszor az egzisztenciájuk feláldozásával mindent megtettek azért, hogy ezt a kirabolt mezőgazdaságot új fejlődési pályára állítsák, és a falusi emberek számára jövőképet nyújtsanak, akkor a szerző elérte a célját, de hiszi és reméli is, hogy ennél többet tett.

A cenzorként feltűnő bírálónak viszont a szerző üzenete, hogy illemkódex és etikája a tudománynak is van. Sem a sértődöttség, sem pedig az ellenvélemény nem jogosít fel senkit arra, hogy politikai érdekek védelmében az agrártársadalom képviselőit – néhány kiválasztott kivételével – lebecsülje, és főleg akkor nem, ha annak olyan jelentéktelen pontja, mint a bíráló. Az etika azt kívánja, hogy mielőtt valaki beszél, azelőtt olvasson, valamint részletesen, helyben – ahol csinálják – megnézze azt, amiről szó van, esetünkben a magyar mezőgazdaságot és a magyar vidéket.

A bírálat egyben figyelmeztetés egy új jelenségre. A nemzetközi szakirodalmon és külföldi iskolákban felnőtt generáció a felületesen elsajátított nyugati gazdasági, gazdaságpolitikai sémákat úgy kívánja a magyar viszonyokra alkalmazni, hogy ténylegesen annak jellemzőiről fogalma sincs.

BUDAY-SÁNTHA ATTILA

Válasz egy újabb válaszra

Szomorúan olvastam Buday-Sántha Attila írását. A szerző ugyanis megsértődött, ezért bírálatom tartalmi részét figyelmen kívül hagyva válasza személyeskedésbe fulladt. Eközben olyan súlyos állításokra ragadtatta magát, amelyek messze túlmutatnak egy tudományos vita keretein.

A szerző felfogásában, ha valakit megbírálnak egy tudományos vitában, akkor egyben a mű szerzőjét is megtámadják. Sőt Buday-Sántha szerint, aki őt (könyvét) támadja, az a falusi embereket is megsérti, mi több, elítélendő, meg nem nevezett politikai érdekeket képvisel. Miközben Buday-Sántha a magyar agrártársadalom önjelölt érdekvédőjének szerepében tetszeleg, nem a recenzens érveivel foglalkozik, hanem tudásszociológiai sejtéseket fogalmaz meg a bírálóról. Buday-Sántha miközben személyemet – nem pedig állításaimat – számos helyen támadja, minősíti, egyúttal tudományos etikára oktat. Ezzel szemben, ha bírálatomat figyelmesen elolvasta volna, akkor láthatta volna, hogy kizárólag a könyvvel és annak módszerével foglalkoztam, nem pedig a szerző személyes képességeivel és hátterével.

Buday-Sántha a számára rendelkezésre álló töredékes önéletrajzi adatokból azt állapította meg rólam, hogy a budapesti munkahely és a külföldi tanulmányút kizárja annak lehetőségét, hogy láttam valaha mezőgazdasági üzemet. Ez az ismérv szerinte eleget ad, hogy ne tekintsen vitapartnernek. Túl azon, hogy Buday-Sántha ismeretei rólam meglehetősen pontatlankok, gondolatmenete abszurd, és egyben súlyos következményekkel jár. Egyrészt ez a világkép például kizár minden olyan tudományágot, amely a múlttal foglalkozik, hiszen a kutató nem ismerheti vizsgálata tárgyát közvetlenül, következésképpen inkompetens. Másrészt szerinte bárkit származása miatt ki lehetne zárni az agrárgazdaságtan, vagy tágabban értelmezve, az agrártudományok művelői közül.

Végezetül, Buday-Sántha az agrárgazdaságtan főáramát, és egyben a

közgazdaságtan alkalmazhatóságát kérdőjelezi meg a hazai agrárproblémák vizsgálatára, és hitet tesz az általa is használt „módszertan” mellett. Számomra megdöbbentő, hogy egy tanzékező egyetemi tanár 12 évvel a rendszerváltás után tökéletesen elzárja/elzárhatja magát tudományának főáramától, nem kíván tudomást venni annak eredményeiről. Ennek nyilvánvalóan tragikus következményei vannak az oktatásra nézve és a tudományos utánpótlás számára. Másrészt ezzel a stratégiával önmagát zárja ki a nemzetközi tudományos életből. A főáram elsajátítása és eredményeinek alkalmazása persze nem olyan könnyű feladat, ezért kényelmes stratégia annak alkalmatlanságát hirdetni. Ha a főáram mércéi, amelyek egyben a normál tudományos tevékenység megítélésének kritériumai, már ma is érvényesek lennének Magyarországon, akkor Buday-Sántha könyvének kiadására, illetve erre a vitára sem került volna sor.

FERTŐ IMRE

Gondolatok és ellengondolatok az esztergomi királyi vár rekonstrukciójáról

Összességében mostoha ezer esztendőzt zártunk 2001-ben. Ezer év távlatából a nyugodt korszakok – Szent István, Szent László, III. Béla, Nagy Lajos, Mátyás király uralkodása alatt – csak pillanatoknak tűnnek, s még ezek is csak viszonylag voltak nyugodt idők; Szent István államára Konrád császár, Szent Lászlóéra a kúnok törtek, III. Béla korában még Bizánc nyugtalanított, Nagy Lajos Itáliában hadakozott, Mátyás alatt pedig már a középkori

■ A Magyar Nemzeti Múzeum volt főigazgatójának hozzászólását és Marosi Ernő választát közöljük Marosi Ernő: Forrásfoglalás (BUKSZ, 2001. tél. 348–362. old.) című tanulmányához. Előzmények: Buzás Gergely: Forráskutatás. Viták a visegrádi palotarekonstrukció körül (BUKSZ 2002. tavasz, 11–14. old.), Marosi Ernő: Buzás Gergelynek forrás-ügyben enyhe érzelmi reakcióval (uo. 14. old.).